

Ministeri Multalan vastaukset korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osastoa koskeviin ennakkokysymyksiin

Pe 8.11. 9.30 valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston budjettikuuleminen

1. T&K rahoitus on hyvin turvattuna sopeutustoimien keskellä. Kuinka varmistetaan linjattujen T&K lisäysten vaikuttavuus tulevaisuuden kasvun tukena?

Hallitusohjelman mukaan valtion T&K-rahoituksen kohdennukset on tehtävä niin, että niillä saavutetaan tavoitellut positiiviset vaikutukset osaamiseen, tuottavuuteen ja kilpailukykyyn sekä näiden avulla pitkän aikavälin talouskasvuun, joka vahvistaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohjaa. Yksityisiä ja julkisia toimijoita on saatava ennakkoluulottomaan yhteistyöhön. Julkisen rahoituksen on vivutettava liikkeelle yksityisiä investointeja. Jotta neljän prosentin tavoite voidaan saavuttaa, on yksityisen sektorin investoitava tuplaten valtioon nähden.

T&K-rahoituksen monivuotisen suunnitelman toimeenpanossa ja T&K-rahoituksen kohdentamisessa noudatetaan TKI-järjestelmän kehittämisen parlamentaarisesti sovittuja, kansainvälisestikin käytettyjä periaatteita. Suunnitelmaan on kirjattu linjauksittain lyhyellä aikavälillä tavoitellut tulokset, keskipitkän aikavälin vaikutustavoite ja pitkän aikavälin vaikuttavuustavoite sekä ehdotuksia potentiaalisiksi mittareiksi, joita suunnitelman toimeenpanon seurannassa hyödynnetään. Valtion T&K-rahoituksen kohdentamisesta päätetään talousarvioiden ja julkisen talouden suunnitelmien yhteydessä.

T&K-rahoituksen vaikuttavuuden arviointi on välttämätöntä jo lisäpanostuksen mittaluokka huomioon ottaen. Valtioneuvosto seuraa valtion T&K-rahoituksen vaikuttavuutta. Rahoituksen vaikuttavuuden seurantaan luodaan aikataulu ja seurannan rakenteet. Vaikutuksia ja vaikuttavuutta seurataan niin kokonaisuuden kuin yksittäisten toimien tasolla. Tutkimus- ja innovaationeuvosto valmistelee yhteistyössä ministeriöiden kanssa seuranta- ja arviointisuunnitelman. Myös parlamentaarinen TKI-seurantaryhmä seuraa tehtäviensä mukaisesti valtion T&K-rahoituksen käytön monivuotisen suunnitelman toimeenpanoa.

Rahoitusta kohdistetaan tiukoin kriteerein ja vaikuttaviin kohteisiin. Painopiste on kilpaillussa rahoituksessa (SA, BF). Se tarkoittaa, että saadakse rahoitusta, täytyy jo hakuvaiheessa osoittaa toiminnan korkeaa tasoa ja vaikuttavuutta.

Tohtorikoulutuspilottissa rahoitettavista tuhannesta paikasta 800 on kohdennettu Suomen Akatemian rahoittamien lippulaivojen tutkimusaloille, joilla yhdistyy vahva yhteistyö elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan kanssa. Lippulaivojen tutkimussuunnitelmat on

kansainvälisessä vertaisarvioinnissa todettu korkealaatuiseksi, ja lippulaiva-alojen tutkimus ja koulutus tukevat Suomen talouden sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kasvua. Muut 200 paikkaa on kohdennettu vapaasti haetuille tutkimusaloille. Pilotit valittiin Suomen Akatemian toteuttaman kansainvälisen arvioinnin perusteella. Ensimmäiset väitöskirjatutkijat aloittivat alakohtaisissa piloteissa elokuussa 2024. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut tohtorikoulutuksen pilotoinnille seurantaryhmän ja tutkimuksellisen arviointihankkeen. Tavoitteena on tieteellisen tutkimuksen keinoin arvioida tohtorinkoulutuspilotin edistymistä ja onnistumista sen tavoitteisiin nähden.

T&K rahoituksella edistetään uuden tiedon ja osaamisen syntymistä ja valtion T&K rahoitus suunnataan toimintaan, jota ei saataisi aikaan ilman tätä rahoitusta tai toiminta kehittyisi selvästi hitaammin. Kun tähdätään uuden tiedon ja osaamisen luomiseen, mukana on aina lähtökohtaisesti tietty riski. Yrityksillä, yliopistoilla ja tutkimuslaitoksilla on kuitenkin paras näkemys siitä mihin T&K-toimintaa tulee suunnata. Kyse ei ole siitä, että jokainen T&K-hanke onnistuisi, vaan siitä, että toiminta kokonaisuutena vahvistaa tulevaisuuden kasvua.

Luovien alojen tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan rahoitus on esimerkki uudesta avauksesta. Luovissa aloissa kyse on aineettomaan pääomaan perustuvasta taloudellisesta toiminnasta. Aineettoman pääoman merkitys kasvun ja tuottavuuden lisäämisessä kasvaa jatkuvasti ja luovien alojen T&K –intensiteetin lisäämisen tarkoituksena on vahvistaa tätä tulevan kasvun perustaa.

2. Korkeakoulujen (yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen) perusrahoituksen resurssitilanne niin T&K kokonaisuuden kuin aloituspaikkojen riittävyyden ja korkeakoulupolitiikan vision toimeenpanon näkökulmasta.

Korkeakoulujen kannalta on tärkeää, että korkeakouluindeksit otetaan huomioon täysimääräisesti huomioon. Tällä hallituskaudella indeksit ovat voimassa. Korkeakoulujen tutkimustoiminta ja tätä kautta myös opetus hyötyvät T&K-rahoituksen lisäyksestä, vaikka tätä ei ole kohdennettu suoraan korkeakoulujen perusrahoitukseen. T&K-rahoituksella on kuitenkin tuettu perustutkimusta ja perusrahoituksella rahoitettavaa toimintaa. Esimerkiksi tohtorikoulutuksen kehittäminen ja vuonna 2025 55 miljoonan euron lisäys Suomen Akatemian myöntövaltuuksiin vahvistavat korkeakouluja.

Kilpaillun rahoituksen osuus korkeakoulujen tutkimusrahoituksesta on jo nykyisellään korkea. Korkeakoulujen perusrahoituksesta huolehtimalla ja T&K-rahoitusta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen TK-toimintaan suuntaamalla varmistetaan tutkimustoiminnan edellytykset ja tason ylläpito.

Kaikki korkeakoulut ovat myös sitoutuneet tutkintotavoitteiden nostamiseen kaudelle 2025–2028. Korkeakoulujen tutkintotavoitteita on nostettu kasvu-uralle, jolla mahdollistetaan 50 prosentin koulutustasotavoitteen saavuttaminen. Sovituissa tutkintotavoitteissa näkyvät aiemmin

toteutuneet koulutusvastuiden laajennukset sekä korkeakoulujen toteuttamat aloituspaikkojen lisäykset, ml. kansainväliset opiskelijat. Tutkintotavoitteisiin pääseminen edellyttää osin aloituspaikkojen lisäystä, mutta erityisesti merkittävää muutosta vaaditaan koulutuksen nykyiseen läpäisyyn, joka on edelleen hidasta. 50 prosentin koulutustavoitteen saavuttamisen osalta keskeinen kysymys on se miten aloittaneiden ikärakenne ja ensikertaisten osuudet kehittyvät.

Esitetyllä määrärahasolla voidaan edistää monia tavoitteita jo käynnissä olevien toiminnallisten muutosten kautta, joita liittyy esimerkiksi ensimmäistä tutkintoaan suorittavien opiskelijoiden osuuden lisäämiseen korkeakouluissa, läpäisyn parantamiseen, EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden täyskatteellisten lukuvuosimaksujen käyttöönottoon tai jatkuvan oppimisen kehittämiseen. Tavoitteena on myös ulkopuolisen täydentävän rahoituksen lisääminen. Hallituskauden aikana on tehty päätöksiä myös lisärahoituksesta aloituspaikkamäärien kasvattamiseen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa varhaiskasvatuksen opettajien sekä sairaanhoitajien, bioanalyytikoiden ja röntgenhoitajien koulutuksiin. Lääkärien ja eläinlääkärien koulutusmäärien pysyviin lisäyksiin luotiin malli yhdessä tiedekuntien kanssa hyödyntäen kuluvan sopimuskauden strategiarahoitusta. Konkreettisena tavoitteena on myös kaksinkertaistaa Suomeen kanavoituvan EU T&K-rahoituksen saanto. Tämän tavoitteen toteutumista edistetään erillisellä EU-vastinrahoituksella. Rahoituksen riittävyttä on sitouduttu arvioimaan edelleen.

3. Oppimisen tuen lainsäädäntö lisää erityisopettajien tarvetta, myös koulupsykologeista on pulaa. Saadaanko näihin uusia aloituspaikkoja?

Uudistuksen valmistelun yhteydessä on arvioitu, että uudistus vaatisi laskennallisesti 150 uutta erityisopettajaa. Erityisopettajien saatavuutta vahvistetaan lisäämällä erityisopettajien koulutusta erillisrahoituksella. Yliopistoille on varattu erillisrahoitusta erillisten erityisopettajan opintojen aloituspaikkoihin yhteensä 1,05 miljoonaa euroa, eli 350 000 euroa vuosittain talousarviovuosina 2025–2027. Kustannukset katetaan hallitusohjelmassa perusopetuksen vahvistamiseen varatusta määrärahasta. Rahoituksella saadaan tutkintojen lisäyksen ja opettajan kelpoisuuksien täydentämisen kautta ennakoitun lisätarpeen edellyttämä noin 150 uutta erityisopettajaa.

Korkeakoulujen kanssa on vuonna 2024 sovittu tutkintotavoitteista vuosille 2025–2028. Tässä yhteydessä on sovittu myös opettajankoulutuksen opettajaryhmittäisistä tavoitteista. Erityisopettajien ja erityisluokanopettajien tavoite on vuosittain 540, jossa lisäystä 90 kuluva sopimuskauden tavoitteeseen.

Yliopistot ovat sitoutuneet pitämään psykologian sisäännotot vähintään vuoden 2022 tasolla, jolloin aloittajamäärässä oli mukana myös erillisrahoitettuja lisäaloituspaikkoja. Koulupsykologien osalta koulutustarjonta ei ole ainoa haaste osajien saatavuuden näkökulmasta. Psykologian pääaineesta valmistuville on tarjolla runsaasti erilaisia työllistymismahdollisuuksia, eikä koulupsykologin työ

välttämättä houkuttelee niin hyvin kuin olisi toivottavaa. Pelkillä aloituspaikkalisäyksillä ei siis pystytä varmistamaan sitä, että valmistuneet hakeutuisivat juuri koulupsykologin tehtäviin.

4. Talousarvioesitystä täydentävän esityksen ennakointi vastualueen osalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on omassa täydentävässä talousarvioehdotuksessa ehdottanut hallituksen varsinaiseen talousarvioesitykseen nähden lisättäväksi:

- Suomen Akatemian toimintamenomäärärahoja T&K-rahoituslain myötä kasvavasta hakemusten käsittelyn ja hallinnoinnin työmäärän perusteella 1 milj. euroa.
- Kansallisarkiston toimintamenomäärärahoja Kansallisarkiston päärakennuksen peruskorjauksen edellyttämien aineistosiirtojen ja väistötilojen vuokrien perusteella 1,05 milj. euroa.

Valtioneuvoston päätösten julkistaminen 21.11.2024.

5. Vastuualueenne kipupisteet talousarvioesityksessä.

Tutkimusrahoituksen merkittävä kasvu monipuolistaa Suomen Akatemian rahoitusmuotoja ja rahoituksen saajakenttää. Korotetut tutkimusmäärävaltuudet ja niiden mukaiset määrärahat eivät ole kuitenkaan käytettävissä Suomen Akatemian toimintamenoihin. T&K-rahoituksen tiukentunut tulkinta ei ole mahdollista Suomen Akatemian toimintamenomäärärahojen lisäämistä T&K-rahoituksen lisäykseen varatuista määrärahoista. Vuoden 2025 talousarvioesityksessä Suomen Akatemian toimintamenoihin aiemmin saama 1 miljoonan euron kertaluonteinen lisämääräraha poistuu. Lisäksi Suomen Akatemian toimintamenomäärärahoihin kohdistuu vastaavia menosäästöjä kuin muihinkin virastoihin. Tärkeää olisi pystyä vahvistamaan Suomen Akatemian toimintamenoja lisääntyviä tehtäviä vastaavasti.